

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת חוקת תשפ"ב | הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה במושב

כיבוש סיחון כספר מוסר !!

בפרשת השבוע מתוארת אחת המלחמות הדרמטיות של בני ישראל בכיבוש הארץ, שבעקבותיה נאמרה שירה מיוחדת ואת פסוקי השירה הללו דרשו חכמים כספר מוסר וכמשל למלחמת האדם עם היצר. וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמרי לאמר: אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך גלף עד אשר נעבר גבלך: ולא נתן סיחון את ישראל עבר בגבלו ויאסף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל... ויפהו ישראל לפי חרב ויירש את ארצו...

סיחון היה מלך רוב עוצמה – ענק מענקי בראשית, הוא גם היה המגן והחסות של כל עמי האיזור, ממלכתו ובירתה חשבון היו ערים מבוצרות – וכל אלו נכבשו לאחר סירובו של סיחון לקריאת השלום של עם ישראל. זהו אחד הניסים של מלחמות ה' וכאמור ישנה על כך שירה מיוחדת בפרשת השבוע שבתחילתה נאמר 'עלין יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון' - הגמרא במסכת בבא בתרא דף ע"ח ממשילה את המלחמה הזו ואת מאמר המושלים כמסר רעיוני מוסרי 'על כן יאמרו המושלים ביצרים' – 'בואו חשבון' - בואו ונחשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכר עבירה כנגד הפסדה'.

בספרות המוסר היהודי בכלל ובספר מסילת ישרים לרמח"ל בפרט, מהוה המשפט הזה משפט מפתח הגונו בתוכו את תורת הלחימה של האיש המתמודד, והרמח"ל אף מאריך להסביר כי את העצה הזו יכולים לתת רק בעלי הנסיון שכבר צברו ידע במלחמות היצר ויכלו לו.

לכאורה הרעיון העוסק בחשבון הנפש ובהתייחסות לשכר ועונש של המצוות נראה מאד פשטני, לא מובן כל כך מה העומק שבו, מדוע צריך להיות 'מושל ביצרו' כדי להנפיק אותו – ובמיוחד מה הקשר בין המשל לנמשל – מה למלחמת ישראל בסיחון עם הרעיון הזה.

אסטרטגיה

נצעד בעקבות דברי המלבי"ם – מגדולי פרשני המקרא, המסביר כי שם העיר נקרא 'חשבון' מפני שכוחה של אומה אמורית זו היה בהתנהלות מתוכננת ומחושבת, לעומת זאת אומת מואב הנכבשת היתה אומה פרועה [- אנחנו פוגשים את התכונה הזו בפולחן שלהם 'פעור' ובהתנהלות שלהם בהפקרת בנותיהם להכשלת בני ישראל]. אומתו של סיחון נבנתה משני עקרונות מרכזיים, מתכנון ואסטרטגיה, חישוב לטווח ארוך והתנהלות בהתאם. ויחד עם זאת בנאמנות וכניעה למנהיג שהוביל אותם אל ההצלחה.

שני העקרונות הללו מרומזים בפסוק ובמשל של המושלים המשוררים של התקופה 'בואו חשבון' הוה אומר לכו בעקבות מדיניות החשבון על שמה נקראת עיר הבירה - כהדגשת מתכון ההצלחה ו'תבנה ותכונן עיר סיחון' כסמל לנאמנות למנהיג.

ומכאן לנמשל בעבודת ה' ובמלחמת החיים, 'בואו חשבון' – אל תתנהלו מהרגע להרגע על פי גחמות – גם אם יש לכם כוונות טובות, צריך תכנון אסטרטגי ושיקול לטווח ארוך. לא כל מה שנראה מצוה הוא באמת כזה, יתכן שבטווח המידי יש כאן רווח אבל בעתיד יהיו נזקים או הפסדים. אולי ההתלהבות העכשווית תביא לנפילה, אולי ההתמדה המוגזמת תביא לקריסה, שמא הקיצוניות תעורר ריאקציה אצלך או אצל בני משפחתך... זו החכמה שבחשבון. ויחד עם זאת חשובה ההתנהלות בעקבות מנהיג, דמות רוחנית, רב, מורה דרך. זה העיקרון השני שהביא להצלחת העיר והמעצמה של סיחון.

ויש גם תהליכים...

בתוך החשבון של עבודת ה' צריך להכליל גם את הידיעה שדברים אינם נקבעים לפי המשמעות הישירה שלהם אלא גם בהתאם לתוצאות עקיפות המתגלגלות בתהליכים רב דוריים. כמובן שאדם לא יכול לדעת הכל ואולי גם לא מעט – אבל 'כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשלי' והרבה פעמים גדולי התורה יכולים לצפות לטווח יותר ארוך וכבר נאמר 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך' (דברים ל"ב ז').

גם כאן יש לנו מה ללמוד מכיבוש סיחון. ההסטוריה של עיר הבירה הזו שנקראה 'חשבון' - מעניינת במיוחד כפי שהיא מתוארת בפסוק כ"ו 'כִּי חֶשְׁבוֹן עִיר סִיחֹן מְלֶךְ הָאֲמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת-כָּל-אֲרָצוֹ מִיַּדוֹ עַד-אֲרָן' ומפרש רש"י – לפי שנאמר (דברים ב, ט) אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל'. העניין הזה מופיע גם בהפסרת השבוע בדיאלוג בין השופט יפתח למלך בני עמון, כאשר הוא מסביר לו שישראל כבשו את הארץ לאחר שכבר נכבשה על ידי סיחון, ולא ישירות מעמון ומואב בני לוט.

סיחון הצליח לכבוש את מואב, והצלחה זו הביאה אותו לזחיחות של הסיורב לתת לישראל לעבור בגבולו, אבל באמת הכיבוש של מואב לא נועד אלא כדי לגלגל את האפשרות שבני ישראל יוכלו לכבוש את הארץ הזו - בלי לעבור על הציווי האוסר מלחמה עם בני לוט.

גם הפסוק 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך' עוסק בסיטואציה כזו והוא מדבר בהמשך בפסוק ח' על התהליכים ההיסטוריים שעיצבו את פני העולם 'בהנחל עליון גויים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל'. וכפי שמפרש רש"י על אתר - משמעות הפסוק היא שגם קורות הימים של שבעים אומות החל מדור המבול ודור הפלגה ועד כיבוש ארץ הכל מוכתב בהתאם לימספר בני ישראל' והעתיד המובטח להם. את כל זאת אתה יכול לשמוע מיזקניך ויאמרו לך' הם הם ההיסטוריונים האמיתיים שיוכלו ללמד אותנו מניסיון העבר כיצד לצפות ולפרש את העתיד.

ובכן כאמור שני יסודות העמידו את מלכות סיחון שהיא המשל ממנו אנו מנסים ללמוד. ההתנהלות המחושבת והמתוכננת לטווח ארוך והציות להנהגה בעלת המעוף – בשני הכללים הללו מומלץ לכל אדם להעזר – ולקחת אותם ככלי מלחמה במלחמת החיים - וככלי עבודה בחתירה אל היעד.

את מופט וכף טוב לכופט

לתגובות: פקס 039601961 nhrh999@gmail.com

ישיבת מאור יצחק מושב חמד